

Alingsås kommun

2019-01-15

utbildningsnamnden@alingsas.se

Dnr 400-2017:10219

Rektor vid Alströmergymnasiet sektor 3

maria.solerius@alingsas.se

Beslut

---

efter kvalitetsgranskning av studie- och yrkesvägledningen på gymnasiala yrkesprogram vid Alströmergymnasiet sektor 3 i Alingsås kommun

Inledning

Skolinspektionen har med stöd i 26 kap. 19 § skollagen (2010:800) genomfört en kvalitetsgranskning av studie- och yrkesvägledningen på gymnasiala yrkesprogram. Syftet är att granska huruvida eleverna får en studie- och yrkesvägledning som utgår från deras behov och förmår vidga deras perspektiv på sin studie- och yrkesvalsprocess.

De övergripande frågeställningarna är:

- 1. I vilken utsträckning tar rektor och personal ansvar för att studie- och yrkesvägledning sker kontinuerligt och integrerat inom den ordinarie undervisningen?*
- 2. I vilken utsträckning utgår studie- och yrkesvägledningen från elevernas behov för att bilda en helhet för eleven och stödja dennes studie- och yrkesvalsprocess?*
- 3. I vilken utsträckning ges eleverna allsidiga kunskaper om arbetsmarknaden som förmår vidga elevernas perspektiv och motverka begränsningar i studie- och yrkesval utifrån föreställningar om kön och social eller kulturell bakgrund?*
- 4. I vilken utsträckning tar huvudmannen ansvar för att rektor ges goda förutsättningar för arbetet med studie- och yrkesvägledning på skolenheten?*

Granskningen genomförs i 29 utvalda verksamheter och i urvalet ingår såväl enskilda som kommunala huvudmän. Alströmergymnasiet sektor 3 i Alingsås kommun, ingår i denna granskning. När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport.

Skolinspektionen besökte Alströmergymnasiet sektor 3 den 25 och 26 oktober 2018. Det program som granskades var vård- och omsorgsprogrammet. Besöket genomfördes av Mikael Yousefi och Bo Jersenius. Intervjuer med elever i årskurs 2, lärare, studie- och yrkesvägledare, rektor samt representanter för huvudmannen har genomförts.

På Alströmergymnasiet som helhet finns tolv nationella program samt introduktionsprogram. På Alströmergymnasiet studerar totalt 1168 elever. Det finns två utbildade studie- och yrkesvägledare som omräknat till heltidstjänster arbetar 180 procent. Studie- och yrkesvägledarna är anställda på utbildningsförvaltningen och har gymnasiechefen som närmaste chef. Vård- och omsorgsprogrammet ingår i sektor 3 som är en av fem sektorer vid Alströmergymnasiet. I sektor 3 finns ytterligare tre nationella program. Sektorn leds av en rektor. Vid vård- och omsorgsprogrammet studerar 45 elever, varav 34 flickor och 11 pojkar. Fyra lärare undervisar på programmet.

I detta beslut ger Skolinspektionen sin bedömning av arbetet med studie- och yrkesvägledningen på den granskade skolenheten samt de utvecklingsområden som Skolinspektionen har identifierat inom ramen för granskningens fyra frågeställningar. I bilaga 1 redogörs för de författningar och allmänna råd som ligger till grund för granskningen.

Skolinspektionens bedömning

---

1. Studie- och yrkesvägledning i undervisningen

Inom detta område granskas i vilken utsträckning rektor och personal tar ansvar för att studie- och yrkesvägledningen sker kontinuerligt och integrerat inom den ordinarie undervisningen.¹ Bland annat om det finns en tydliggjord arbetsfördelning, att former för samverkan finns, att arbetet följs upp i det systematiska kvalitetsarbetet och att behov av kompetensutveckling tillgodoses. Vidare granskas om undervisningen planeras och genomförs så att studie- och yrkesvägledningen ger eleverna förutsättningar att göra välgrundade studie- och yrkesval.

Granskningen visar att rektorn inte tydliggjort arbetsfördelningen för arbetet med studie- och yrkesvägledningen så att det är känt vilka arbetsuppgifter som ligger på lärare respektive studie- och yrkesvägledare gällande den vida studie- och yrkesvägledningen.² Lärarna uppger i intervju att de inte känner till hur rektorn organiserat studie- och yrkesvägledningen med utgångspunkt i vem som ansvarar för den vida vägledningen och lärarna säger att arbetet inte är tillräckligt strukturerat. Lärarna har dock uppfattat att studie- och yrkesvägledaren har hand om den snäva vägledningen och att den vida studie- och yrkesvägledning ingår i deras ansvar som lärare. Den plan för studie- och yrkesvägledning som huvudmannen har upprättat tar enligt studie- och yrkesvägledaren framförallt sikte på den snäva vägledningen och är inte känd av alla lärare som Skolinspektionen intervjuat. Det framgår också av intervjuer med lärare och studie- och yrkesvägledare att studie- och yrkesvägledaren inte är involverad i den vida studie- och yrkesvägledningen.

Rektorn har till viss del organiserat verksamheten så att förutsättningar finns för samverkan både internt och externt, vilket framgår av intervjuer med rektorn, lärare och studie- och yrkesvägledaren. Vad gäller extern samverkan finns vid Alströmergymnasiet ett lokalt programråd för vård- och omsorgsprogrammet och ett samarbete med Vård- och omsorgscollegie vilket ger goda förutsättningar för samverkan med externa aktörer. Dessutom sker samverkan med externa aktörer regelbundet inom ramen för undervisningen, dels genom studiebesök och dels genom besök av externa föreläsare. Som exempel framkommer i intervjuer att eleverna får göra studiebesök på olika vårdinrättningar, att räddningstjänsten vid besök på skolan föreläser för eleverna och att en fackförening informerar eleverna om rättigheter och skyldigheter vid olika anställningsformer. Beträffande intern samverkan uppger dock rektorn att samverkan

---

¹ I bilaga 1 redogörs kortfattat för Författningar och allmänna råd som ligger till grund för denna kvalitetsgranskning.

² Med begreppet *vid* studie- och yrkesvägledning avses all den verksamhet som bidrar till att ge elever kunskaper och färdigheter som underlag för att fatta beslut om framtida studie- och yrkesval. Studie- och yrkesvägledning i *snäv* bemärkelse är den personliga vägledning som studie- och yrkesvägledaren ger i form av vägledningssamtal, individuellt och i grupp. Skolverket (2013). *Allmänna råd med kommentarer Arbete med studie- och yrkesvägledning*. Skolverkets publikationsservice, andra tryckningen, Stockholm 2017, s. 9

mellan lärare och studie- och yrkesvägledaren behöver utvecklas. Rektorn säger att kontakten mellan lärare och studie- och yrkesvägledaren sker framförallt på förekommen anledning. Enligt lärarna handlar det då främst om elevers behov av enskilda vägledningssamtal och organisatoriska frågor som elevers byte av program eller kurs. Rektorn har schemalagt mentorstiden, så att eleverna är tillgängliga för bland annat gemensam studie- och yrkesvägledning. Studie- och yrkesvägledaren har vid några sådana tillfällen informerat eleverna om högskolestudier.

Studie- och yrkesvägledaren används inte som en resurs i lärarnas kompetensutveckling. Detta framkommer vid intervjuer med rektorn och personal. Lärare uppger i intervju att de inte heller på annat sätt har tagit del av någon kompetensutveckling som inriktats mot att integrera studie- och yrkesvägledning i undervisningen. Vad gäller rektorns möjlighet att identifiera behovet av kompetensutveckling av personal som arbetar med studie- och yrkesvägledning uppger rektorn att frågan om kompetensutveckling tas upp vid medarbetarsamtal.

Vad gäller uppföljning av studie- och yrkesvägledningen har inte lärare och studie- och yrkesvägledaren deltagit i någon uppföljning av studie- och yrkesvägledningen. I den rapport över sektorns systematiska kvalitetsarbete för år 2017 som Skolinspektionen tagit del av inför granskningen finns bland annat en beskrivning av tillgången till studie- och yrkesvägledare inom rektorns ansvarsområde samt en kort beskrivning av vilka informationsinsatser som studie- och yrkesvägledaren ansvarar för. I rapporten saknas dock en uppföljning och analys av resultat beträffande hur studie- och yrkesvägledningen bedrivs inom ramen för undervisningen.

Granskningen visar att det finns vissa inslag av studie- och yrkesvägledning i undervisningen. Elever berättar i intervjuer om att de i undervisningen pratat om yrkesutgångar och vad eleverna kan arbeta med. Enligt eleverna har dock fokus hittills varit framförallt på att arbeta inom äldreården. Eleverna säger att det är i framförallt yrkesämnen de fått veta hur olika moment i undervisningen är tillämpbara ute på en arbetsplats. Elever säger att de under någon lektion pratat om syftet med att läsa högskoleförberedande kurser och att de hade önskat få veta mer om framtida utbildningsvägar. Av intervju med elever framgår också att det inte alltid är tydligt för eleverna när de ges studie- och yrkesvägledning i undervisningen, vilket lärarna bekräftar i intervju. Lärarna och eleverna ger dock flera exempel på när eleverna får studie- och yrkesvägledning. Det kan gälla ergonomiaspekter inom ämnet idrott eller kring fackspråk med koppling till framtida arbetsplatser inom ämnena engelska och svenska. Elever och lärare ger också flera exempel på studiebesök och tillfällen i undervisningen, bland annat inför och under arbetsplatsförlagt lärande (APL), då eleverna får ta del av yrkesverksammas erfarenheter inom vård eller räddningstjänst. I de genomförda intervjuerna framkommer dock få exempel på att eleverna i undervisningen ges kunskaper om utbildningssystemet och utbildningsvägar efter gymnasiestudierna.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att rektorn och personal vid vård- och omsorgsprogrammet vid Alströmergymnasiet sektor 3 till delar tar ansvar för att studie- och yrkesvägledningen sker kontinuerligt och integrerat i den ordinarie undervisningen. Någon arbetsfördelning som klargör hur den vida studie- och yrkesvägledningen ska genomföras på vård- och omsorgsprogrammet finns dock inte. Det finns inte heller någon samverkan mellan lärare och studie- och yrkesvägledaren kring studie- och yrkesvägledningen i undervisningen. Eftersom studie- och yrkesvägledningen inte heller följs upp på ett systematiskt sätt kan inte rektorn identifiera vilka behov av kompetensutveckling som kan finnas och inte heller ifall den samverkan som finns internt och externt bidrar i tillräcklig utsträckning till att vidga elevernas perspektiv kring framtida

studie- och yrkesval. Det innebär att det finns risk att elever går miste om kunskaper och färdigheter för att fatta de beslut om framtida studie- och yrkesval som en komplex och föränderlig arbetsmarknad kräver.

I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen därför att ett arbete i första hand behöver inledas inom följande utvecklingsområde:

- Rektorn behöver se till att det finns en tydlig arbetsfördelning mellan berörda yrkesgrupper när det gäller den vida studie- och yrkesvägledningen. Rektorn behöver också se till att arbetsfördelningen är känd av personalen.

2. Anpassning av studie- och yrkesvägledningen efter elevernas behov

Inom detta område granskas i vilken utsträckning den vida studie- och yrkesvägledningen utgår från elevernas behov och hur den anpassas för att stödja elevernas studie- och yrkesvalsprocess och skapa en helhet för eleverna.³ Bland annat om det på skolan finns en bild av elevernas behov av kunskap och av att kunna reflektera kring sin egen utveckling i förhållande till sina framtidsmål. Vidare granskas hur denna bild ligger till grund för skolans arbete inom området.

Granskningen visar att rektorn och lärare i huvudsak har en bild av elevernas studiesituation och deras framtidsplaner, men denna relateras inte till elevernas behov av studie- och yrkesvägledning.

Rektorn uppger i intervju att eleverna får redovisa för sina mentorer varför de valt att läsa på vård- och omsorgsprogrammet samt vilka mål och ambitioner de har med sina studier i samband med att de börjar år 1. Enligt rektorn ger detta mentorerna en bra bild av elevernas framtidsplaner som mentorerna delar med sig av till övriga lärare i arbetslaget samt till rektorn. Även lärare uppger att rektorn får information om enskilda elevers behov av studie- och yrkesvägledning genom kontakt med programansvarig och studie- och yrkesvägledare. Som exempel på en åtgärd för att möta elevers behov uppger rektorn att eleverna ges möjlighet att läsa Historia 1 som utökad kurs under förutsättning att varje enskild elev som har ett sådant önskemål klarat studierna i övrigt.

Granskningen visar vidare att studie- och yrkesvägledaren inte vet hur rektorn anpassar studie- och yrkesvägledningen utifrån elevernas behov. Studie- och yrkesvägledaren tror att rektorn får information och fattar nödvändiga beslut utifrån samtal med lärare och programansvariga. Enligt studie- och yrkesvägledaren är det mentorerna som har en överblick över elevernas behov och mål och det är mentors ansvar att signalera till studie- och yrkesvägledaren om en elev är i behov av vägledning.

Granskningen visar att lärarna till viss del anpassar studie- och yrkesvägledningen efter elevernas behov genom att på olika sätt informera eleverna om yrken inom vården som

---

³ Se fotnot 1

eleverna kan arbeta inom. De intervjuade eleverna uppfattar dock inte att studie- och yrkesvägledningen är anpassad efter deras behov eftersom flera elever har andra mål än arbete inom vården efter avslutad gymnasieskola. Lärare uppger i intervju att eleverna genom studiebesök och APL men också genom undervisningen får mycket vägledning kring vad det innebär att få en yrkesexamen och bli undersköterska. Bland annat förekommer det ofta att lärare berättar om sina erfarenheter från arbete inom vården vilket även eleverna bekräftar. Dock uppger elever i intervju att den studie- och yrkesvägledning de får genom undervisningen är för snävt inriktat på vården, framförallt på arbete inom hemtjänst och äldreomsorg. Elever uppger att lärarna inte frågar dem vad de vill bli eller göra efter sin gymnasieutbildning utan att de uppfattar att lärarna antar att alla elever vill bli undersköterska och arbeta inom vården. Elever säger att det finns lärare som pratar om att det finns olika yrken men att lärarna inte säger vilka yrken. Utvecklingssamtalen handlar om hur eleverna trivs i skolan och hur de ligger betygsmässigt i olika ämnen, men att lärarna inte tar reda på vilka mål och ambitioner vi har, säger eleverna. En elev berättar till exempel att hen vill bli socionom men att hen inte får vägledning i vad som behövs för att nå dit. Eleverna säger att som elev kan man få mer vägledning och information, till exempel, om vikten av att läsa högskoleförberedande kurser men det bygger på att man som elev tar initiativ och ställer rätt frågor. Enligt eleverna har den studie- och yrkesvägledning som eleverna fått inte tillgodosett alla elevers behov av vägledning. Eleverna säger att de i stort sett fått samma information från studie- och yrkesvägledaren som från sina lärare.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att rektorn och lärarna i viss utsträckning identifierat och har en bild av elevernas behov av studie- och yrkesvägledning. Utifrån detta ges eleverna studie- och yrkesvägledning men denna vägledning är inte fullt ut anpassad så att den bildar en helhet för eleverna och stödjer dem i deras studie- och yrkesval. När den studie- och yrkesvägledning som ges inte har anpassats efter elevernas behov och lärarna därmed inte har en tydlig bild av behoven kan svårigheter uppstå för elever i samband med val av framtida studier eller yrken.

I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen därför att ett arbete i första hand behöver inledas inom följande utvecklingsområde:

- Rektorn behöver säkerställa att studie- och yrkesvägledningen är anpassad efter elevernas behov. I detta arbete bör rektorn till exempel se till att lärare i större utsträckning tar reda på vilka ambitioner och framtidsmål eleverna har samt att samverkan mellan lärare och studie- och yrkesvägledare utvecklas.

3. Vidga elevernas perspektiv och motverka begränsningar i elevers val

Inom detta område granskas i vilken utsträckning eleverna ges allsidiga kunskaper om arbetsmarknaden som förmår vidga deras perspektiv och motverka begränsningar i studie- och yrkesval utifrån föreställningar om kön, social och kulturell bakgrund.⁴ Begreppet kulturell bakgrund kan förstås som föreställningar om kultur som påverkar elevernas val samt den specifika situationen för elever med migrationsbakgrund.

Granskningen visar att det inte finns några konkreta mål uppsatta eller ett medvetet organiserat arbete på skolenheten för att motverka begränsningar i elevernas studie- och yrkesval utifrån kön, social och/eller kulturell bakgrund. Huvudmannen arbetar för att vidga elevernas perspektiv bland annat genom att, om möjligt, rekrytera lärare av det underrepresenterade könet vid nyrekrytering inom de program där det finns en skev personalsammansättning utifrån kön. Insatser har också gjorts för att presentera skolans program könsneutralt för blivande elever och för att rekrytera fler pojkar till vård- och omsorgsprogrammet, enligt rektorn och lärare. Rektorn säger i intervju att frågan om elevernas könsfördelning inom programmet har diskuterats, bland annat inom Vård- och omsorgscollege, men att det inte bedrivs något aktivt arbete mer än att personalen försöker rekrytera fler pojkar till programmet. Rektorn säger att alla elever får information om de olika inriktningarna på programmet. Enligt rektorn är elevernas val av akutsjukvård kontra funktionshinder snarare beroende på vilken status respektive inriktning fått bland eleverna.

Rektorn uppger att hen inte tror att alla lärare har aktuell kunskap om hur kön, social och/eller kulturell bakgrund påverkar elevernas studie- och yrkesval. Enligt rektorn behöver alla på skolan få mer kompetensutveckling inom detta område.

Granskningen visar att eleverna ges möjlighet att i undervisningen diskutera föreställningar och normer i samhället utifrån ett likabehandlingsperspektiv men detta behöver förtydligas för eleverna. Lärarna ger i intervju flera exempel på undervisningsmoment där elever fått möjlighet att diskutera och reflektera över fördomar, föreställningar, normer, etik och värderingar. Till exempel berättar lärarna att eleverna fått se dokumentärer som behandlar status- och löneskillnader utifrån kön, etnicitet och sexuell läggning. Eleverna säger dock att de inte har fått frågor eller diskuterat hur kön, social och/eller kulturell bakgrund påverkar individens val eller om vad som ligger bakom de val av ämnen och kurser som eleverna gjort. Eleverna säger att de i undervisningen pratat om och konstaterat att det finns status- och löneskillnader mellan olika yrken i allmänhet. Eleverna säger att de inte har pratat om varför det är så många kvinnor som arbetar inom vården, däremot har de pratat mycket om bemötande och att vårdtagare kan ha olika inställning till att ta emot vård från någon som är ung eller har ett visst kön.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att eleverna ges kunskaper för att vidga deras perspektiv och motverka begränsningar i studie- och yrkesval utifrån föreställningar om kön, social och/eller kulturell bakgrund. Det finns dock inga konkreta mål utformade

⁴ Se fotnot 1

för eller någon särskild uppföljning av arbetet för att motverka eventuella begränsningar i elevernas val på vård- och omsorgsprogrammet. Därmed saknas en aktuell bild av i vilken utsträckning eleverna ges tillräckligt allsidiga kunskaper om arbetsmarknaden som förmår vidga deras perspektiv och motverka begränsningar i studie- och yrkesval utifrån föreställningar om kön, social och kulturell bakgrund.

I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen därför att ett arbete i första hand behöver inledas inom följande utvecklingsområde:

- Rektorn behöver säkerställa att den vida studie- och yrkesvägledningen förmår vidga elevernas perspektiv och motverka begränsningar i elevernas framtida studie- och yrkesval som är beroende av kön, social och/eller kulturell bakgrund. I arbetet bör rektorn sätta upp konkreta mål för att studie- och yrkesvägledningen ska verka kompensatoriskt så att alla elever har samma möjligheter att välja framtida studier och yrken utan begränsningar utifrån föreställningar om kön och social eller kulturell bakgrund. Som en del i arbetet behöver rektorn följa upp att lärarna har aktuell kunskap om faktorer och föreställningar som påverkar elevernas val och hur frågor som rör området kommer till uttryck i undervisningen. Rektorn behöver också följa upp att arbetet ger avsedda effekter.

4. Huvudmannens ansvar

Inom detta område granskas i vilken utsträckning huvudmannen tar ansvar för att rektor ges goda förutsättningar för arbetet med studie- och yrkesvägledning på skolenheten. Bland annat hur huvudmannen konkretiserar vad de nationella målen för studie- och yrkesvägledning innebär i den egna verksamheten. Vidare hur organisation och resursfördelning, till exempel utifrån en kartläggning av behoven, säkerställer att elevernas behov av studie- och yrkesvägledning kan tillgodoses.⁵

Granskningen visar att huvudmannen upprättat en plan för arbetet med studie- och yrkesvägledning. I planen anges de nationella mål som styr verksamheten samt de rutiner och aktiviteter som huvudmannen beslutat ska gälla. Av planen framgår vem/vilka som är ansvariga för att aktiviteter genomförs. Huvudmannen har genom planen i viss mån skapat rutiner för att planera och konkretisera studie- och yrkesvägledningen, framförallt den snäva vägledningen som studie- och yrkesväglarna ansvarar för. Lärarnas medverkan i studie- och yrkesvägledningen nämns i några sammanhang som handlar om att och hur lärare till exempel förväntas medverka i olika aktiviteter. Det gäller till exempel studiebesök, besök och information av yrkesverksamma, arbetsförmedling samt representanter för branscher och företag. Därutöver anges att eleverna som en studie- och yrkesorienterande aktivitet vid behov ska få möjlighet att skriva ansökan/CV. I intervju med huvudmannens representanter framkommer att planen tagits fram utifrån att det funnits ett behov av att utveckla verksamheten. Studie- och yrkesväglaren uppger i intervju att hen har som uppdrag att möjliggöra de insatser som planen anger genom att bryta ner planen till faktiska aktiviteter. Av intervjuer med lärare framkommer dock att alla lärare inte har kännedom om planen och därmed inte heller genom planen kännedom om vilka uppdrag och aktiviteter som huvudmannen förväntar sig av lärarna när det gäller planering och utveckling av studie- och yrkesvägledningen. Av den

⁵ Se fotnot 1

verksamhetsredogörelse som Skolinspektionen tagit del av inför granskningen framgår att planen för studie- och yrkesvägledning följs upp varje år. Av intervju med rektorn och huvudmannen framgår att detta bland annat har gjorts genom att eleverna i en enkät svarar på om sin syn på den studie- och yrkesvägledning de erhåller.

Av verksamhetsredogörelsen framgår vidare att huvudmannen beslutat att det för varje gymnasialt yrkesprogram vid Alströmergymnasiet ska finnas ett programråd. Programrådets möten följs upp vid utbildningsnämndens sammanträden. Vård- och omsorgsprogrammet ingår i Vård- och omsorgscollege och det framgår av intervjuer att samverkan med branschen fungerar bra. Inom Vård- och omsorgscollege har rektorn, lärare och verksamhetsrepresentanter anpassat innehållet i vårdkurserna i enlighet med verksamheternas behov. Detta i syfte att lärarna skall öka sin kunskap för att kunna vikta innehållet i kurserna så detta blir relevant för verksamheterna. Huvudmannen har även möjliggjort erfarenhetsutbyte för rektorn och studie- och yrkesvägledaren som var för sig ingår i olika konstellationer av nätverk för erfarenhetsutbyte kring studie- och yrkesvägledning såväl inom kommunen som i samverkan med andra kommuner. Studie- och yrkesvägledaren ingår i ett nätverk för studie- och yrkesvägledare i kommunen och det finns också nätverk för studie- och yrkesvägledare inom Göteborgsregionen där kommunen är företrädd.

Alströmergymnasiet sektor 3 ska, liksom huvudmannens övriga verksamheter, i det systematiska kvalitetsarbetet rapportera arbetet med studie- och yrkesvägledning. I den redovisning som ges i "SKA-rapport 2017 sektor 3" redovisas tillgången till studie- och yrkesvägledare och denna bedöms vara god. Någon redovisning eller värdering av hur studie- och yrkesvägledningen har fungerat i undervisningen ges dock inte i SKA-rapporten. Det framkommer i intervjuer också att huvudmannen, utöver det som rektorn rapporterar, gör egna analyser genom att använda sig av statistik, till exempel om elevers val. I intervjun med huvudmannens representanter framkommer att huvudmannen har som ambition att framöver utveckla uppföljningen av studie- och yrkesvägledningen, bland annat genom att göra en årsplan som sedan följs upp inom ramen för det systematiska kvalitetsarbetet.

Granskningen visar vidare att eleverna vid vård- och omsorgsprogrammet har tillgång till en utbildad studie- och yrkesvägledare. Överlag bedömer samtliga intervjuade att tillgången till studie- och yrkesvägledare är tillräcklig och att studie- och yrkesvägledaren arbetar utefter de behov som man identifierar i verksamheten.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att huvudmannen till delar tar ansvar för att rektorn ges goda förutsättningar för arbetet med studie- och yrkesvägledning på skolenheten. Genom den plan som antagits har rutiner för arbetet med studie- och yrkesvägledning skapats. Rutinerna tar i huvudsak upp de insatser och uppgifter som är kopplade till den snäva vägledningen och genomförs av studie- och yrkesvägledaren, men i planen nämns även vad lärare förväntas delta i eller göra. Den uppföljning som gjorts av studie- och yrkesvägledningen har framförallt varit inriktad på det som studie- och yrkesvägledaren genomför och i lägre grad på det arbete som lärarna utför. I flera fall känner de intervjuade lärarna inte till planen eller huvudmannens arbete för att planera, följa upp och utveckla studie- och yrkesvägledningen.

I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen därför att ett arbete i första hand behöver inledas inom följande utvecklingsområde:

- Huvudmannen behöver förtydliga sina rutiner för att planera, följa upp och utveckla studie- och yrkesvägledningen avseende den vida vägledningen som

eleverna ges i undervisningen. I arbetet bör bland annat ingå uppföljning och analys av elevernas behov och hur det för närvarande tillgodoses, personalens eventuella behov av kompetensutveckling liksom personalens kännedom om huvudmannens plan för hur arbetet ska genomföras i verksamheten.

Uppföljning

Huvudmannen ska senast den 15 augusti 2019 redovisa till Skolinspektionen vilka åtgärder som vidtagits utifrån de fyra identifierade utvecklingsområdena som anges ovan under rubrik *Bedömning*. Som stöd för redovisningen bör bifogade mall (bilaga 2) användas.

Redogörelsen skickas via e-post, till dokument.goteborg@skolinspektionen.se, eller per post till, *Skolinspektionen, Box 2320, 403 15 Göteborg*. Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr 400–2017:10219) i de handlingar som sänds in.

På Skolinspektionens vägnar

X Roland Fallström

Beslutsfattare
Signerat av: Roland Fallström

X Mikaeil Yousefi

Föredragande
Signerat av: Mikaeil Yousefi

Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida:
<https://www.skolinspektionen.se/sv/Tillsyn--granskning/Kvalitetsgranskning/Skolinspektionen-granskar-kvaliteten/SYV-pa-gymnasiala-yrkesprogram/>

Bilaga 1

Författningar och allmänna råd i kvalitetsgranskningen Studie- och yrkesvägledning på gymnasiala yrkesprogram

---

Skollagen (2010:800)

1 kap. 4 § 1-2 st skollagen

Utbildningen inom skolväsendet syftar till att barn och elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla barns och elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. [...]

I utbildningen ska hänsyn tas till barns och elevers olika behov. [...] En strävan ska vara att uppväga skillnader i barnens och elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen. [...]

2 kap. 8 b § skollagen

Kommuner ska fördela resurser till utbildning inom skolväsendet efter barnens och elevernas olika förutsättningar och behov.

2 kap. 29 § skollagen

Elever i alla skolformer utom förskolan och förskoleklassen ska ha tillgång till personal med sådan kompetens att deras behov av vägledning inför val av framtida utbildnings- och yrkesverksamhet kan tillgodoses. Även den som avser att påbörja en utbildning ska ha tillgång till vägledning.

I förarbetena till skollagen (prop. 2009/10:165, s. 278-279) anges att lärare, skolledare och särskilt utbildade studie- och yrkesvägledningsfunktionärer har ett gemensamt ansvar, men delvis olika roller, när det gäller information och vägledning till eleverna om framtida studier och arbetsliv. En förutsättning för att eleverna ska kunna utnyttja den stora frihet och de möjligheter till egna val som erbjuds är att de får en adekvat information om utbildningsutbud och valmöjligheter, såväl utifrån sina intressen och förutsättningar som i förhållande till arbetsmarknadens behov. Elevernas behov av vägledning kommer säkerligen inte att bli mindre i framtiden än i dag. Sammantaget talar detta för någon form av reglering av studie och yrkesvägledning även i den nya skollagen.

I förarbetena till skollagen (prop. 2009/10:165, s. 659) anges vidare att kompetens för studie- och yrkesvägledning främst finns hos personer som är anställda för denna verksamhet. Även rektorer och lärare har dock ett visst ansvar att förmedla sådan kunskap. Frågor om studie- och yrkesvägledning behandlas främst i läroplanerna. Huvudmannen bestämmer själv om kompetensen ska ordnas genom att personal anställs eller på något annat sätt.

2 kap. 30 § skollagen

För att få anställas utan tidsbegränsning för studie- och yrkesvägledning ska den sökande ha en utbildning avsedd för sådan verksamhet.

Den som inte uppfyller kravet enligt första stycket får anställas för studie- och yrkesvägledning för högst ett år i sänder.

2 kap. 34 § 1 st skollagen

Huvudmannen ska se till att personalen vid förskole- och skolenheterna ges möjligheter till kompetensutveckling. [...]

4 kap. 3 § skollagen

Varje huvudman inom skolväsendet ska på huvudmannanivå systematiskt och kontinuerligt planera, följa upp och utveckla utbildningen.

4 kap. 4 § skollagen

Sådan planering, uppföljning och utveckling av utbildningen som anges i 3 § ska genomföras även på förskole- och skolenhetsnivå.

Kvalitetsarbetet på enhetsnivå ska genomföras under medverkan av lärare, förskollärare, övrig personal och elever. Barn i förskolan, deras vårdnadshavare och elevernas vårdnadshavare ska ges möjlighet att delta i arbetet.

Rektorn och förskolechefen ansvarar för att kvalitetsarbete vid enheten genomförs enligt första och andra styckena.

4 kap. 5 § skollagen

Inriktningen på det systematiska kvalitetsarbetet enligt 3 och 4 §§ ska vara att de mål som finns för utbildningen i denna lag och i andra föreskrifter (nationella mål) uppfylls.

4 kap. 6 § skollagen

Det systematiska kvalitetsarbetet enligt 3 och 4 §§ ska dokumenteras.

4 kap. 7 § skollagen

Om det vid uppföljning, genom klagomål eller på annat sätt kommer fram att det finns brister i verksamheten, ska huvudmannen se till att nödvändiga åtgärder vidtas.

15 kap. 2 § 1 st skollagen

Gymnasieskolan ska ge en god grund för yrkesverksamhet och fortsatta studier samt för personlig utveckling och ett aktivt deltagande i samhällslivet. [...]

15 kap. 3 § skollagen

Utbildningen i gymnasieskolan ska utgöra en bas för den nationella och regionala kompetensförsörjningen till arbetslivet och en bas för rekrytering till högskolesektorn.

2011 års läroplan för gymnasieskolan (SKOLFS 2011:144)

2 Övergripande mål och riktlinjer

I de övergripande målen anges de kunskaper samt de normer och värden som alla elever bör ha utvecklat när de lämnar utbildningen. Målen anger inriktningen på utbildningen.

2.4 Utbildningsval - arbete och samhällsliv

Gymnasieskolan ska nära samverka med de obligatoriska skolformerna, arbetslivet, universiteten och högskolorna samt med samhället i övrigt. Detta krävs för att eleverna ska få en utbildning av hög kvalitet och få underlag för val av kurser inom utbildningen och för vidare studier eller yrkesverksamhet. Det är särskilt viktigt att skolan samarbetar med arbetslivet om yrkesutbildningen.

Genom att arbetslivet fortlöpande förändras när det gäller behovet av kompetens och rekrytering av arbetskraft inom olika områden har studie- och yrkesvägledning i vid mening stor betydelse. Universitet och högskolor, arbetsförmedlingar, näringsliv samt arbetsmarknadens parter och branschorganisationer har därför viktiga roller i informationen till skolan och eleverna.

Mål

Skolans mål är att varje elev

- utvecklar sin självkännetdom och förmåga till studieplanering,
- medvetet kan ta ställning till fortsatt studie- och yrkesinriktning på grundval av samlade erfarenheter och kunskaper,
- ökar sin förmåga att analysera olika valmöjligheter och bedöma vilka konsekvenser dessa kan ha,
- har kännedom om arbetslivets villkor, särskilt inom sitt studieområde, samt om möjligheter till fortsatt utbildning, praktik och arbete i Sverige och andra länder, och
- är medveten om att alla yrkesområden förändras i takt med teknisk utveckling, förändringar i samhälls- och yrkesliv samt ökad internationell samverkan och därmed förstår behovet av personlig utveckling i yrket.

Riktlinjer

Personalen ska, efter en av rektorn gjord arbetsfördelning,

- bidra med underlag för elevernas val av utbildning och yrke,
- informera och vägleda eleverna inför deras val av kurser, fortsatt utbildning och yrkesverksamhet och motverka sådana begränsningar i valet som grundar sig på föreställningar om kön och på social eller kulturell bakgrund,
- i informationen och vägledningen utnyttja de kunskaper som finns hos eleverna, hos skolans personal och i samhället utanför skolan,
- i undervisningen utnyttja kunskaper och erfarenheter från arbets- och samhällsliv som eleverna har eller skaffar sig under utbildningens gång,
- utveckla kontakter med universitet och högskolor samt med handledare och andra inom arbetslivet som kan bidra till att målen för utbildningen nås,
- i utbildningen utnyttja kontakter med det omgivande samhället och dess arbets-, förenings- och kulturliv, och
- bidra till att presumtiva elever får information om skolans utbildningar.

2.6 Rektorns ansvar

Enligt skollagen ska det pedagogiska arbetet vid en skolenhet ledas och samordnas av en rektor. Rektorn ansvarar för att planera, följa upp, utvärdera och utveckla utbildningen i förhållande till de nationella målen. Som pedagogisk ledare för skolan och som chef för lärarna och övrig personal i skolan har rektorn ansvar för skolans resultat och har, inom givna ramar, ett särskilt ansvar för att [...]

- undervisningen, elevhälsan och studie- och yrkesvägledningen utformas så att eleverna får den ledning och stimulans, de extra anpassningar, särskilt stöd samt andra stödåtgärder som de behöver, [...]
- lärare och annan personal får möjligheter till den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter och kontinuerligt ges möjlighet att dela med sig av sin kunskap samt att lära av varandra för att utveckla utbildningen,
- samverkan mellan lärare i olika kurser kommer till stånd så att eleverna får ett sammanhang i sina studier,

- samverkan med universiteten och högskolorna samt arbetslivet utanför skolan utvecklas så att eleverna får en kvalitativt god utbildning samt en förberedelse för yrkesverksamhet och fortsatt utbildning,
- studie- och yrkesvägledningen organiseras så att eleverna får information om och vägledning inför de olika val som skolan erbjuder och inför val av framtida utbildning och yrke, [...]
- stimulera till internationella kontakter, samverkan och utbyten i utbildningen, [...]

Skolverkets allmänna råd om arbete med studie- och yrkesvägledning (SKOLFS 2013:180)

1. Att styra och leda arbetet med studie- och yrkesvägledning

Huvudmannen bör

- konkretisera vad de nationella målen för studie- och yrkesvägledning innebär för den egna verksamheten, samt
- vid beslut om organisation och resursfördelning säkerställa att elevernas behov av studie- och yrkesvägledning kan tillgodoses.

Rektorn bör

- se till att det finns rutiner och metoder för att planera, utvärdera och utveckla studie- och yrkesvägledningen så att den tillgodoser elevernas behov av vägledning,
- tydliggöra hur ansvaret för studie- och yrkesvägledning är fördelat mellan studie- och yrkesvägledare, lärare och övrig personal samt formerna för samarbetet mellan dem,
- se till att studie- och yrkesvägledning sker kontinuerligt och integrerat i utbildningen under studietiden, så att eleven ges förutsättningar att göra väl underbyggda studie- och yrkesval, samt
- se till att eleverna, utifrån sina behov, erbjuds vägledningssamtal.

2. Personal och kompetens

Huvudmannen bör

- inför resursfördelningen ta reda på vilken kompetens som finns och vilken kompetens som behövs för att tillgodose elevernas behov av studie- och yrkesvägledning.

Huvudmannen och rektorn bör

- se till att studie- och yrkesvägledaren har den kompetens som behövs för att kunna stödja övrig personals arbete med studie- och yrkesvägledning.

Rektorn bör

- med utgångspunkt i en kartläggning av elevernas behov av studie- och yrkesvägledning se till att verksamheten kan tillhandahålla den kompetens som krävs för att tillgodose elevernas behov av studie- och yrkesvägledning,
- med utgångspunkt i elevernas behov av vägledning, fortlöpande kartlägga och analysera kompetensutvecklingsbehovet för personal som arbetar med studie- och yrkesvägledning, samt
- se till att personalen på skolan har kunskaper om och förståelse för hur kön samt social och kulturell bakgrund påverkar elevernas studie- och yrkesval samt att de har kunskaper om hur elevernas föreställningar om utbildningar och yrken kan utmanas.

3. Undervisning och samverkan – skola, utbildning och arbetsliv

Rektorn bör

- organisera studie- och yrkesvägledningen så att eleverna får möjlighet att ställas inför olika uppgifter i arbetslivet och möta företrädare för arbetslivet och utbildningsväsendet i syfte att ge eleverna möjlighet att utveckla kunskaper och erfarenheter inför kommande studie- och yrkesval,
- ha ett övergripande ansvar för att elevernas arbetslivskontakter bidrar till att deras studie- och yrkesval inte begränsas av kön eller av social eller kulturell bakgrund, samt
- planera för att varje elev i gymnasiesärskolan får det stöd han eller hon behöver i övergången till arbetslivet.

Lärare bör i undervisningen

- ge eleverna möjlighet att utveckla en förståelse för hur kunskaper i ämnet kan ha betydelse i arbetslivet och på så sätt utgöra ett underlag för deras framtida studie- och yrkesval,
- utmana, problematisera och visa på alternativ till traditionella föreställningar om kön, kulturell och social bakgrund som annars kan begränsa elevernas framtida studie- och yrkesval, samt
- ge eleverna möjlighet att utveckla allsidiga kunskaper om hur arbetslivet fungerar.

Lärare och studie- och yrkesvägledare bör

- ge eleven möjlighet att utveckla sin förmåga att genomföra sina val av studier och yrken.

Studie- och yrkesvägledaren bör

- bidra med sådana specialistkunskaper som kan ha betydelse för elevernas studie- och yrkesval.

4. Information inför val av studier och yrken

Kommunen bör

- säkerställa att kommunens medborgare informeras om sina möjligheter till utbildning.

Rektorn bör

- se till att det finns strategier för att alla elever utifrån sina behov ska få allsidig information om studier och yrken.

Studie- och yrkesvägledaren och läraren bör

- ge eleverna möjlighet att utveckla sin förmåga att kritiskt granska information om studier och yrken samt skapa medvetenhet om vilket ansvar de själva har för sina studie- och yrkesval, samt
- se till att eleverna får saklig och aktuell information om arbetslivets kvalifikationskrav och om hur arbetsmarknaden ser ut inom olika yrkesområden.

Studie- och yrkesvägledaren bör

- se till att informationen om utbildningsvägar och yrken är aktuell, opartisk,

tillförlitlig och tillgänglig för eleverna när de behöver den,

- se till att varje elev i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan och sameskolan får information om de kurser och utbildningar som finns inom gymnasieskolan respektive gymnasiesärskolan och om vilka val som kan ha betydelse för vidare studier,
- se till att eleverna i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan får information om valmöjligheter i form av inriktningar, kurser och yrkesutgångar samt om vilka konsekvenser ett byte av studieinriktning och kurser medför,
- se till att eleverna i gymnasieskolan får information om vidare studier och om vilka val som kan ha betydelse för dessa, samt
- se till att eleverna inom och sökande till vuxenutbildningen får tillgång till information om de kurser och utbildningar som de kan behöva för att nå sina studiemål.

5. Vägledningssamtalet

Rektorn bör

- organisera studie- och yrkesvägledningen så att eleverna erbjuds vägledningssamtal som utgår från varje elevs behov och stödjer dennes studie och yrkesvalsprocess.

Studie- och yrkesvägledaren bör se till att vägledningssamtalen planeras och genomförs så att de

- vidgar elevens perspektiv om såväl de egna förutsättningarna som olika utbildningar och yrken,
- utmanar elevens föreställningar om yrken och utbildningar utifrån kön samt utifrån social och kulturell bakgrund,
- ger eleven förutsättningar att utveckla sin förmåga att väga samman olika faktorer som har betydelse för studie- och yrkesvalet, samt
- ger den individuella studieplanen en central roll i gymnasieskolan, gymnasiesärskolan och inom vuxenutbildningen.

I anslutning till de allmänna råd som anges ovan har Skolverket också givit kommentarer som använts i granskningen.⁶

---

⁶ Skolverket (2013) *Arbete med studie- och yrkesvägledning*. Skolverkets publikationsservice, andra tryckningen, Stockholm 2017

Bilaga 2

Mall för huvudmannens redovisning till Skolinspektionen

Utvecklingsområde 1: Rektorn behöver se till att det finns en tydlig arbetsfördelning mellan berörda yrkesgrupper när det gäller den vida studie- och yrkesvägledningen. Rektorn behöver också se till att arbetsfördelningen är känd av personalen.
Redovisa vilka åtgärder som genomförts:
Beskriv hur verksamhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:
Beskriv de effekter som eventuellt förväntas på längre sikt:
Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras:

Utvecklingsområde 2: Rektorn behöver säkerställa att studie- och yrkesvägledningen är anpassad efter elevernas behov. I detta arbete bör rektorn till exempel se till att lärare i större utsträckning tar reda på vilka ambitioner och framtidsmål eleverna har samt att samverkan mellan lärare och studie- och yrkesvägledare utvecklas.
Redovisa vilka åtgärder som genomförts:
Beskriv hur verksamhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:
Beskriv de effekter som eventuellt förväntas på längre sikt:
Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras:

Utvecklingsområde 3:

Rektorn behöver säkerställa att den vida studie- och yrkesvägledningen förmår vidga elevernas perspektiv och motverka begränsningar i elevernas framtida studie- och yrkesval som är beroende av kön, social och/eller kulturell bakgrund. I arbetet bör rektorn sätta upp konkreta mål för att studie- och yrkesvägledningen ska verka kompensatoriskt så att alla elever har samma möjligheter att välja framtida studier och yrken utan begränsningar utifrån föreställningar om kön och social eller kulturell bakgrund. Som en del i arbetet behöver rektorn följa upp att lärarna har aktuell kunskap om faktorer och föreställningar som påverkar elevernas val och hur frågor som rör området kommer till uttryck i undervisningen. Rektorn behöver också följa upp att arbetet ger avsedda effekter.

Redovisa vilka åtgärder som genomförts:

Beskriv hur verksamhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:

Beskriv de effekter som eventuellt förväntas på längre sikt:

Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras:

Utvecklingsområde 4:

Huvudmannen behöver förtydliga sina rutiner för att planera, följa upp och utveckla studie- och yrkesvägledningen avseende den vida vägledningen som eleverna ges i undervisningen. I arbetet bör bland annat ingå uppföljning och analys av elevernas behov och hur det för närvarande tillgodoses, personalens eventuella behov av kompetensutveckling liksom personalens kännedom om huvudmannens plan för hur arbetet ska genomföras i verksamheten.

Redovisa vilka åtgärder som genomförts:

Beskriv hur verksamhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:

Beskriv de effekter som eventuellt förväntas på längre sikt:

Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras: